

פטור! (19)

מכויין שתנוח שם, ומחשבתו משויא ליה מקום. (21)

אמר רב ביבי בר אבוי: אף אנן נמי תנינא [אף אנו שנינו במשנה בכריתות] ד"מחשבתו משויא ליה מקום": דתנן, יש אוכל אכילה אחת, וחייב עליה ארבע טאות, ואשם אחד. כיצד? הטמא שאכל מן המוקדשין [וחייב על אכילתו בטומאה קרבן חטאת].

ומשנינן: התם, במשנתנו, עסקינן בכגון דלא מכויין שתנוח במקום שנחה, ולכן הוא פטור כשנחה בפי הכלב, שהרי אין זה מקום ארבעה, וכן כשנשרפה הוא פטור משום שלא נח החפץ כלל. (20)

אבל הכא, בדברי רבה, מדובר בכגון דקא

דוקא כשהחסרון הוא משום מקום ארבעה הוא דמועיל מחשבתו להשוותו מקום, אלא אפילו אם לא נח כלל הרי הוא מתחייב כשנתכוין לכך, שהרי "בפי הכבשן" לא נח החפץ כלל, אלא דרך הילוכו נשרף בפי הכבשן, ומכל מקום מועיל מחשבתו לחייבו. וכן מצינו בהמשך הסוגיא, דבמקום שאין דרך הוצאה מתחייב הוא משום מחשבתו, וכן נתבאר בפנים. [ומיהו אפשר דשריפתו זו היא הנחתו, וכעין שמצינו "כתיבתן זו היא הנחתן" [לעיל פ א], ו"אכילתו זו היא הנחתו" [בתוספות כאן ד"ה והוציאן].

ב. הקשו התוספות לעיל ד ב ד"ה אלא: הרי לעיל בתחילת המסכת גבי בעל הבית שהניח ביד עני או עני שהניח ביד בעל הבית שהם חייבים כמבואר במשנה שם, מקשינן לעיל ד א: והא בעינן מקום ארבעה וליכא, והרי כאן מבואר דמחשבתו משויא ליה מקום!?

ותירץ רבינו תם: דהא דאמר "מחשבתו משויא ליה מקום", היינו היכא דלא ניחא ליה בענין אחר אלא בענין זה, כמו משתיין ורק, שאינו יכול להשתיין או לרוק בענין אחר, וכן זרק בפי כלב, שרצונו שיאכלנו הכלב או שישורף העץ בכבשן ... אבל הכא אינו חושש, אם מקבל בידו או בכלי אחר.

וכעין זה כתבו התוספות בעירובין צט א ד"ה מחשבתו: דוקא בכי האי גוונא דנהנה באותו מקום טפי מבמקום אחר, כגון בפי כלב

התוספות שלא לגרוס "ונחה בפי הכלב", כי לשון זו משמעה, שהוא לא נתכוין לכך, אלא מעצמה נחה שם. אלא גרסינן "זרק בפי הכלב". ומיהו בתוספות עירובין צט א כתבו בשם הר"ח דשפיר גרסינן "ונח", ראה שם.

19. וכבר נתבאר בפירושו משנתנו שהוא פטור באופן זה אפילו כשלא נזכר.

20. ראה בהערה הבאה.

21. א. נתבאר על פי רש"י. וכן מבואר בסוף העמוד "כיון דקא מיכוין מחשבתו משויא ליה מקום", והיינו, כמו שפירש רש"י במשנה, דבנחה בפי הכלב אין זו הנחה משום דבעינן מקום ארבעה, ולזה מועיל מחשבתו שיהא חשוב כמו מקום ארבעה על ארבעה.

וכן הוא מפורש בסוגיא דעירובין צט א:

אמר רב יוסף: השתיין ורק חייב חטאת, והא בעינן עקירה והנחה מעל גבי מקום ארבעה וליכא, מחשבתו [שהוא צריך לכך] משויא ליה מקום [הוצאה חשובה, רש"י], דאי לא תימא הכי, הא דאמר רבה זרק ונח בפי הכלב או בפי הכבשן חייב חטאת, והא בעינן הנחה על גבי מקום ארבעה, וליכא, אלא מחשבתו משויא ליה מקום, הכא נמי מחשבתו משויא ליה מקום. ומיהו בהכרח צריך לומר לכאורה, דלאו